

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 18 oktober 2013

Ö 965-13

KLAGANDE

Alstom Power Sweden AB, 556011-4224

601 87 Norrköping

Ombud: Advokaterna TP och KG

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Beslag och överlämnande av egendom till annan stat

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2013-01-24 i mål Ö 3662-12

_____

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens beslut att den beslagtagna egendomen ska överlämnas till Storbritannien på följande villkor.

1. En uppgift som finns i den beslagtagna egendomen och som avser Alstom Power Sweden AB:s affärs- eller driftförhållanden får inte röjas för någon obehörig eller göras offentlig, om det kan antas att Alstom Power Sweden AB skulle skadas avsevärt. Detta villkor hindrar inte att en sådan uppgift läggs fram i en eventuell efterföljande rättegång eller tas in i en dom, förutsatt att uppgiften skyddas med sekretess i den utsträckning som tillämplig brittisk rätt medger.
2. En uppgift som finns i den beslagtagna egendomen och som avser någons personliga eller ekonomiska förhållanden får inte röjas för någon obehörig eller göras offentlig, om det inte står klart att det kan ske utan att den person som uppgiften gäller, eller någon närstående till denne, lider skada eller men. Detta villkor hindrar inte att en sådan uppgift läggs fram i en eventuell efterföljande rättegång eller tas in i en dom, förutsatt att uppgiften skyddas med sekretess i den utsträckning som tillämplig brittisk rätt medger.
3. När det brittiska förfarandet är avslutat ska den överlämnade egendomen i dess helhet återlämnas till Sverige.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Alstom Power Sweden AB har yrkat i första hand att Högsta domstolen häver hela beslaget och i andra hand att Högsta domstolen häver beslaget avseende de handlingar som inte kan antas ha betydelse för den brittiska brottsutredningen.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

SKÄL

Bakgrund

1. På begäran av brottsutredande myndighet i Storbritannien verkställde svensk åklagare den 13 december 2012 beslag i affärslokaler hos Alstombolaget i Norrköping och i Växjö.
2. Åklagaren anmälde beslagen till rätten för prövning. Tingsrätten fann att beslagen var lagligen grundade och förordnade att den beslagtagna egendomen skulle lämnas över till Storbritannien. Tingsrätten bestämde två villkor för överlämnandet, nämligen att sådana uppgifter i de beslagtagna handlingarna som inte avser den aktuella brottsutredningen inte får spridas och att i beslagtagna originalhandlingar ska återlämnas efter det att rättsprocessen i Storbritannien har avslutats.
3. Hovrätten har fastställt tingsrättens beslut och har därutöver förordnat om sekretess för vissa uppgifter i den beslagtagna egendomen. I skälen angav hovrätten dessutom att det ålåg åklagaren att, innan den beslagtagna egen-

domen överlämnades till brittiska myndigheter, rensa den från uppgifter som inte skäligen kan antas ha med den brittiska utredningen att göra, om det var möjligt att enkelt skilja ut tydliga avsnitt med sådana uppgifter.

4. Alstombolaget begärde därefter att åklagaren skulle gå igenom och rensa den beslagtagna egendomen i enlighet med vad hovrätten hade angett i sitt beslut. Åklagaren avslog Alstombolagets begäran med motiveringen att åklagare enligt 27 kap. 8 § rättegångsbalken inte kan häva ett beslag som har fastställts av rätten. Sedan Alstombolaget hade begärt överprövning av åklagarens beslut avslogs denna begäran med samma motivering.

Den brittiska utredningen och vad som har tagits i beslag

5. Den brottsutredning som bedrivs i Storbritannien gäller misstankar om mutbrott i samband med offentliga upphandlingar av projekt i Litauen. Den svenska åklagare som har handlagt ärendet har redovisat innehållet i den brittiska ansökan och vari misstankarna består i den utsträckning han har bedömt det kunna ske utan att skada den brittiska utredningen. Enligt åklagaren har den brittiska myndigheten i sin ansökan utförligt preciserat vilka handlingar som efterfrågas, bl.a. skriftlig och elektronisk korrespondens, konsultavtal, fakturor och underlag till betalningar och anbudshandlingar.

6. Enligt beslagsprotokollen har bl.a. fakturor, brev och bankutdrag samt pärmar och mappar med handlingar tagits i beslag. Alstombolaget har enligt egen uppgift tillgång till kopior av dessa handlingar. Vidare har e-postkonton tillhörande vissa anställda i Alstombolaget och en datafil gällande ett specifikt projekt i Litauen kopierats till CD-skivor, DVD-skivor eller USB-minnen och därefter tagits i beslag. E-postkontona och datafilen har kopierats genom Alstombolagets försorg.

Frågorna i Högsta domstolen

7. Frågan i Högsta domstolen är främst hur ett beslag på begäran av en utländsk myndighet ska hanteras dels när beslaget är omfattande och även innehåller information som saknar betydelse för den utländska utredningen, dels när egendomen innehåller företagshemligheter och uppgifter om personliga och ekonomiska förhållanden för vilka sekretess gäller enligt svensk rätt. I målet väcks även frågan om åklagares rätt att häva ett sådant beslag efter rättens prövning, liksom frågan om återlämnande av den beslagtagna egendomen efter det att det utländska förfarandet har avslutats.

Tillämpliga regler

8. Bestämmelser om rättslig hjälp i form av husrannsakan och beslag på begäran av en utländsk myndighet finns i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål (alla hänvisningar till lagrum i det följande gäller den lagen såvida inte annat anges). Lagen bygger på olika internationella överenskommelser som Sverige har tillträtt, bl.a. 1959 års europeiska konvention om ömsesidig rättslig hjälp (tidigare inbördes rättshjälp) i brottmål, som är tillämplig i förhållandet mellan Sverige och i förevarande fall Storbritannien. Bestämmelserna om husrannsakan och beslag ersatte lagen (1975:295) om användning av vissa tvångsmedel på begäran av främmande stat (1975 års tvångsmedelslag).

9. Enligt 4 kap. 19 § får egendom tas i beslag och lämnas över till den ansökande staten bl.a. om egendomen skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brottslig gärning. Med begreppet egendom förstås detsamma som i 27 kap. 1 § rättegångsbalken, nämligen föremål och skriftlig handling.

10. Rättslig hjälp med beslag ska lämnas under samma förutsättningar som gäller för beslag under en svensk förundersökning eller rättegång och enligt de särskilda bestämmelserna i lagen (2 kap. 1 § första stycket). Samma förfarande tillämpas som när en motsvarande åtgärd vidtas vid en svensk förundersökning eller rättegång, om inte annat föreskrivs i lagen (2 kap. 10 §). De materiella bestämmelserna och förfarandereglererna i 27 kap. rättegångsbalken ska alltså tillämpas med de avvikelser som föreskrivs i lagen.

11. Det är åklagare som handlägger en ansökan från en utländsk myndighet om beslag i Sverige eller om husrannsakan här för att söka efter egendom som är underkastad beslag. Verkställda beslag ska skyndsamt anmälas hos rätten för prövning av om beslaget är lagligen grundat och om egendomen ska lämnas över till den ansökande staten (4 kap. 16 och 21 §§). Rättens prövning är obligatorisk och bygger på den modell som gällde för handläggning av nordiska ärenden enligt 12 § 1975 års tvångsmedelslag (se prop. 1999/00:61 s. 121). Förfarandet skiljer sig alltså här från vad som gäller vid en svensk förundersökning, eftersom rätten prövar ett beslag enligt rättegångsbalken endast om det begärs av den som har drabbats av beslaget (27 kap. 6 § rättegångsbalken).

12. Rättslig hjälp får i enskilda fall förenas med villkor (5 kap. 2 och 3 §§). Ett beslut om att lämna över beslagtagen egendom får inte verkställas innan det har vunnit laga kraft (se t.ex. a. prop. s. 121).

Prövningen av beslag som omfattar information som saknar betydelse för brottsutredningen

13. Vid omfattande beslag på begäran av en utländsk myndighet är det ofrånkomligt att det innehåller information som saknar betydelse för den utländska brottsutredningen. Till en början kan det ofta rent praktiskt vara

svårt att avgöra vad som kan vara av utredningsbetydelse och vad som inte är det. Vid beslag i digitala miljöer tillkommer att den kopierade informationen kan vara tekniskt odelbar. Också vikten av att behålla det beslagtagna materialet intakt för att det inte ska förlora i bevisvärde i det utländska förfarandet måste beaktas, när åklagaren tar ställning till vad som ska tas i beslag.

14. Det ligger i sakens natur att det inte är möjligt för rätten att i detalj pröva beslagets betydelse för utredningen. Rättens prövning av ett omfattande beslags laglighet måste följaktligen ta sikte på om den beslagtagna egendomen som sådan skäligen kan antas ha betydelse för den brottsutredning som ansökan avser. Prövningen ska emellertid också avse om beslaget har skett med den precision som kan krävas (jfr proportionalitetsprincipen i 27 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken).

15. Åklagaren kan inte åläggas att efter rättens prövning av beslaget gå igenom den beslagtagna egendomen på nytt i syfte att rensa bort information som saknar betydelse för utredningen. Åklagaren är emellertid oförhindrad att göra så om det finns skäl för det (se p. 19–21).

Villkor om användningsbegränsningar

16. Utgångspunkten är att det material som lämnas över till en annan stat får användas fritt på det sätt som följer av den ansökande statens regler (a. prop. s. 147). Rättslig hjälp får emellertid i det enskilda fallet förenas med villkor som är påkallade med hänsyn till enskilds rätt eller som är nödvändiga från allmän synpunkt (5 kap. 2 §). Det kan t.ex. förekomma att det från allmän synpunkt finns ett behov av att ställa upp villkor för att hindra att materialet används på ett sätt som kan skada en pågående förundersökning i

Sverige. I fråga om sådana villkor ska dock stor restriktivitet iakttas. Villkor som berör enskilds rätt kan ställas upp mer frikostigt. När den beslagtagna egendomen innehåller företagshemligheter och uppgifter som är hänförliga till enskilds personliga och ekonomiska förhållanden för vilka sekretess gäller, kan det utgöra ett skäl att ställa villkor. (Jfr a. prop. s. 147 f.)

17. Villkor får inte ställas upp om de strider mot en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige (5 kap. 2 § andra stycket). Vid rättslig hjälp med beslag till en stat som har tillträtt 1959 års konvention kan villkor ställas med stöd av den förklaring som Sverige har lämnat enligt konventionens artikel 5. Enligt förklaringen förbehåller sig Sverige bl.a. att kräva att verkställigheten av ett beslag eller husrannsakan är förenlig med svensk lagstiftning (se SÖ 2000:41 och a. prop. s. 182). Sverige kan sålunda ställa villkor om t.ex. användningsbegränsningar eller om att uppgifter för vilka sekretess gäller ska hållas hemliga (se a. prop. s. 203, jfr s. 147).

18. Den åklagare eller domstol som har ställt villkor enligt 5 kap. 2 § får på begäran av den utländska myndigheten medge undantag från villkoret (5 kap. 3 §). En begäran om undantag är att se som en ny begäran om rättslig hjälp (a. prop. s. 148). Bestämmelsen måste förstås så att det i första hand är tingsrätt som prövar om undantag ska medges, även om det aktuella villkoret har beslutats av en högre domstolsinstans.

Åklagaren bevakar och kan häva ett beslag som har prövats av rätten enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål

19. Rättens prövning enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål gäller huruvida beslaget är lagligen grundat och om egendomen ska lämnas

över till den ansökande staten. Rätten ska således inte fastställa beslaget (däremot ska rätten häva ett beslag som befinns vara olagligt). I stället är åklagarens beslagsbeslut alljämt gällande, om rätten har ansett detta vara lagligen grundat.

20. Till skillnad från vad som gäller vid beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken (7 § och 8 § första stycket) har rätten inte något öppet ärende för bevakning av sådana beslag som rätten har funnit lagligen grundade. I stället bevakar åklagaren sådana beslag som har skett på begäran av en utländsk myndighet.

21. Av det anförda följer att bestämmelsen i 27 kap. 8 § fjärde stycket rättegångsbalken, som innebär att åklagare inte kan häva beslag som fastställts av rätten, inte är tillämplig på beslag som prövats av rätten enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. (NJA 1988 s. 471 är överspelat i frågan om åklagarens behörighet att häva ett beslag, eftersom Högsta domstolen i det fallet tillämpade 8 § 1975 års tvångsmedelslag; jfr p. 11.) Det är åklagaren som ska häva beslaget, t.ex. om åklagaren efter rättens prövning har funnit att viss del av beslaget saknar betydelse för utredningen eller om den utländska myndigheten meddelar att man inte längre har behov av beslaget eller en viss del av beslaget. Det är också åklagaren som häver beslaget när den beslagtagna egendomen ska återlämnas efter avslutat förfarande (jfr p. 22–24).

Återlämnande av den beslagtagna egendomen

22. Enligt svensk rätt är bevisbeslag en tillfällig besittningsrubbnig. Utgångspunkten är att egendomen ska återlämnas när beslaget hävs (jfr 27 kap. 8 a § rättegångsbalken). Utgångspunkten är densamma i 1959 års europeiska

konvention. Enligt artikel 6.2 ska ”Föremål samt original av handlingar” (”Any property, as well as original records or documents”) som har lämnats över återlämnas snarast möjligt, såvida inte den anmodade staten har avstått från det. Bestämmelsen är tillämplig när föremål och handlingar har lämnats över med anledning av en ansökan om rättslig hjälp med husrannsakan och beslag (”in execution of letters rogatory”; i den svenska översättningen missvisande översatt till ”till efterkommande av en framställning om bevisupptagning”; se prop. 1961:48 s. 6; jfr Explanatory report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters, Strasbourg 1969, vid artikel 3 och artikel 6).

23. Stater som har tillträtt 1959 års konvention är alltså skyldiga att återlämna den beslagtagna egendomen automatiskt, utan att den anmodade staten behöver ställa villkor om det. För att undanröja tveksamhet rörande vad som ska återlämnas och för att klargöra att Sverige inte avstår från detta, finns det i regel likväl skäl att i villkors form upplysa att egendomen ska återlämnas.

24. Bestämmelser om att bevisbeslag som regel ska återlämnas efter avslutat förfarande finns också i Sveriges bilaterala avtal om rättslig hjälp med bl.a. Kanada, Australien och USA och får anses ge uttryck för en generellt accepterad princip. Villkor om att bevisbeslag ska återlämnas efter avslutat förfarande som inte har uttryckligt stöd i en tillämplig internationell överenskommelse får normalt anses vara påkallade med hänsyn till enskilds rätt (se p. 16). Sådana villkor kan inte anses strida mot de multilaterala konventioner som Sverige har tillträtt på området (jfr p. 17). Villkor om att den beslagtagna egendomen ska återlämnas efter avslutat förfarande bör därför i allmänhet kunna ställas, oavsett vilken stat det är fråga om.

Är beslagen i detta fall lagligen grundade?

25. Den beslagtagna egendomen som sådan kan skäligen antas ha betydelse för den brittiska brottsutredning som ansökan avser. Det rör sig om omfattande beslag (se p. 6). Det får anses stå klart att egendomen innehåller information som saknar betydelse för utredningen. Frågan är om beslagen har skett med den precision som kan krävas.

26. Det är upplyst att de e-postkonton som har kopierats tillhör sådana i ansökan namngivna i Alstombolaget anställda, som på olika sätt har bedömts ha relevant kunskap för utredningen. Åklagaren har även i övrigt, i den utsträckning som behövs för att beslagens laglighet ska kunna prövas, redovisat hur urvalet har gjorts med hänsyn till brottsmisstankarna. Att det i det omfattande materialet ingår information som saknar betydelse för den brittiska utredningen är ofrånkomligt och måste accepteras med hänsyn till vad utredningen gäller och vilket slags information som har efterfrågats av den brittiska myndigheten. Beslagen får därför anses ha skett med den urskillning och precision som kan krävas (se p. 13 och 14).

27. Mot bakgrund av det anförda är beslagen lagligen grundade. Egendomen ska därför lämnas över till den brittiska myndigheten.

Villkor rörande den egendom som ska överlämnas

28. Alstombolaget har gjort gällande att den beslagtagna egendomen innehåller såväl företagshemligheter, dvs. uppgifter som rör affärs- eller driftförhållanden, som personliga uppgifter av känslig karaktär. Riksåklagaren har inte ifrågasatt detta.

29. Skyddet mot att uppgifter röjs för obehöriga eller görs offentliga bör om möjligt inte vara sämre vid beslag på ansökan av en utländsk myndighet än vid beslag enligt rättegångsbalken. Egendomen bör därför lämnas över på villkor som så långt det är möjligt får det innehåll som sekretesskyddet har enligt 36 kap. 2 § respektive 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). (Jfr p. 16.)

30. Företagshemligheter kan hållas hemliga även i en svensk rättegång (5 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken) och efter avslutad rättegång (43 kap. 5 § andra stycket och 8 § offentlighets- och sekretesslagen). Villkoret om sekretess för företagshemligheter bör därför utformas så att det gäller under utredningen och – i den utsträckning som tillämplig brittisk rätt medger det – fortsätter att gälla, om uppgifterna läggs fram i en eventuell efterföljande rättegång i Storbritannien och om de tas in i dom.

31. Sekretess för uppgifter som är hänförliga till enskilds personliga och ekonomiska förhållanden upphör som utgångspunkt att gälla när åtal väcks. Undantagen är emellertid omfattande. (Se 35 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen.) Det är inte praktiskt möjligt att genom villkor föreskriva motsvarande skydd vid en rättegång i brittisk domstol. Därför bör föreskrivas att uppgifter som är hänförliga till enskilds personliga och ekonomiska förhållanden ska skyddas med sekretess i den utsträckning som tillämplig brittisk rätt medger det.

32. Hovrättens sekretessförordnande bör således ersättas av villkor i enlighet med det sagda. Det av hovrätten fastställda villkoret om att uppgifter som inte avser den aktuella brottsutredningen inte får spridas bör utgå (jfr p. 16).

Återlämnande av överlämnad egendom

33. Den beslagtagna egendomen ska återlämnas i dess helhet när det brittiska förfarandet är avslutat. Detta bör klargöras (jfr p. 22 och 23). Det villkor som hovrätten har fastställt i fråga om egendomens återlämnande ska alltså ändras.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Lena Moore (referent), Agneta Bäcklund, Ingemar Persson och Lars Edlund
Föredragande justitiesekreterare: Johan Klefbäck